

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

มนุษย์ต้องดำรงชีวิตอยู่ท่ามกลางสิ่งแวดล้อมที่รายรอบตัว และต้องพยายามต่อสู้ดิ้นรนหรือปรับตัวอยู่ตลอดเวลา เพื่อที่จะอยู่รอดได้ภายใต้ภาวะของสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ มนุษย์จึงมีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมโดยตรง และจึงจำเป็นต้องทำความเข้าใจและเรียนรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ตลอดจนปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุข ซึ่งสภาพแวดล้อมต่าง ๆ รอบตัวมนุษย์นั้นมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์เป็นอย่างยิ่ง จนทำให้มนุษย์กลายเป็นส่วนหนึ่งของสิ่งแวดล้อมไปด้วย ดังที่ เกษม สนิทวงศ์ ณ อยุธยา (2522: 3) ได้กล่าวว่า "มนุษย์และสิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งที่แยกจากกันไม่ออก"

สิ่งแวดล้อม นอกจากจะหมายถึง สภาพแวดล้อม เช่น ดิน น้ำ ป่า สัตว์ พืช ดิกราม บ้านช่องที่ล้อมรอบตัวมนุษย์แล้ว ยังหมายรวมถึงสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับกิจกรรมของมนุษย์ในทุก ๆ ด้าน ดังนิยามของสำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ (2524: 9) ที่ว่า

...สิ่งแวดล้อมคือ ทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่รอบตัวมนุษย์ทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม (วัฒนธรรม แบบแผน ประเพณี ความเชื่อ) มีอิทธิพลเกี่ยวโยงถึงกัน เป็นปัจจัยในการเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน ผลกระทบจากปัจจัยหนึ่งจะมีส่วนเสริมสร้าง หรือทำลายอีกส่วนหนึ่งอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ สิ่งแวดล้อม เป็นวงจรและวัฏจักรที่เกี่ยวข้องกันไปทั้งระบบ...

โลกในปัจจุบันมีความเจริญทางวิทยาศาสตร์สูงขึ้น กิจกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ได้ส่งผลกระทบต่อระบบของสิ่งแวดล้อมและส่งผลกระทบต่อมนุษย์เอง ดังที่ ฉลาดชาย รมิตานนท์ (2532: 17) ได้กล่าวว่า

...ในอดีตมนุษย์อยู่ในระบบนิเวศหรือสิ่งแวดล้อมอย่างค่อนข้างจะตระหนักว่าตัวเอง เป็นผู้อาศัย แต่ต่อมามีการเจริญเติบโต โดยเฉพาะทางด้านวิทยาศาสตร์ และนำเอาวิทยาศาสตร์มาเป็นระบบโลกทัศน์และเป็นพื้นฐานของการพัฒนาวิธีการดำรงชีวิตมนุษย์ในทุกวิถีทาง โดยเฉพาะการพัฒนาทาง

การตลาด ซึ่งเรารู้จักกันในนามการปฏิวัติอุตสาหกรรมในยุโรป เมื่อปลายคริสต์ศตวรรษที่ 18 ซึ่งการปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งนั้น ควบคู่ไปกับการขยายตัวของระบบ เศรษฐกิจแบบทุนนิยมและระบบการเมืองแบบประชาธิปไตย การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญที่สุดในยุคนี้ และส่งผลกระทบต่อมนุษยชาติทั้งหมด ทั้งทางกายภาพและทางวิญญาณ (เช่น ศาสนา ค่านิยม ศิลธรรม จริยธรรม) ก็คือ เกิดความ เชื่อมั่นอย่างแน่นแฟ้นและ เชื่อมากขึ้น เรื่อย ๆ ในความสามารถของมนุษย์ที่จะ เอาชนะและควบคุมธรรมชาติ และตั้งแต่นั้นมาปรากฏว่ามนุษย์ กลับต้อง เผชิญกับภาวะ เสื่อมโทรมของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งทางด้าน กายภาพ และด้านคุณภาพลง เป็นลำดับ...

ปัญหาซึ่ง เกิดจากภาวะ เสื่อมโทรมของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่อมายัง มนุษย์ และเป็นปัญหาในระดับโลกในปัจจุบันคือ ปัญหาอุทกภัยของโลกที่กำลังสูงขึ้น ปัญหาโอโซน ในชั้นบรรยากาศของโลกที่ถูกทำลายลง หรือปัญหาปฏิกิริยา เรือนกระจก (Greenhouse Effect) ล้วนแต่ เป็นปัญหาที่ เกือบทุกประเทศในโลกกำลังหวาดวิตก และคิดหา เนินการแก้ไข และป้องกัน ซึ่งทางรัฐบาลไทยได้ เห็นความสำคัญของปัญหาดังกล่าว เป็นอย่างมาก จึงได้ กำหนดให้ปี พ.ศ.2532 เป็น "ปีพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม" ขึ้นและในภาค เอกชนเองก็ได้ เห็นตรงกับรัฐบาลในปัญหาดังกล่าว จึงได้ร่วมกันจัดการสัมมนา "การอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย" ครั้งที่ 1 หัวข้อเรื่อง "สิ่งแวดล้อม 33" ที่โรงแรม เอเชีย กรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ 20 - 21 มกราคม 2533 สรุปสาระสำคัญของ การสัมมนาครั้งนี้คือ การหามาตรการและแนวทางในการ เร่งแก้ไขปัญหาและอนุรักษ์ทรัพยากร- ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย อันได้แก่ การอนุรักษ์ป่าอนุรักษ์ ปัญหาการจราจร ปัญหาป่าชายเลนและการทำนาถุ้ง ปัญหาอากาศเสีย และมลพิษทางเสียง ปัญหาน้ำท่วมแผ่นดินทรุด ปัญหาชุมชนแออัด ปัญหาการกัดเซาะและการใช้ที่ดินชายฝั่ง ปัญหาเจ้าพระยาเน่า และปัญหา ที่ทำกินในเขตป่าและป่าชายเลน (สุรพล สุคารา และคณะ 2533: 1 - 283)

ปัญหาสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ดูเหมือนว่าจะไม่ส่งผลเสียหายรุนแรงในฉับพลัน แต่บางครั้ง เมื่อปัญหาดังกล่าวได้สะสมไว้มาก ๆ และมีเหตุการณ์อย่างหนึ่งอย่างใดมาผนวกเข้าด้วยแล้ว ก็ย่อมก่อให้เกิดความเสียหายอย่างรุนแรงเกินที่จะแก้ไขป้องกันได้ทันทั่วทั้งที ดังเช่นปัญหาจาก การตัดไม้ทำลายป่า จนทำให้เกิดภาวะ เสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม ซึ่งประเทศไทยได้ประสบมา อย่างรุนแรงและ เป็นตัวอย่างอันดีก็คือ การเกิดอุทกภัยทางภาคใต้ของประเทศไทย เมื่อเดือน พฤศจิกายน พ.ศ.2531 ซึ่งได้ทำความเสียหายแก่ชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน เป็นจำนวนมาก

หลังจากเหตุการณ์ครั้งนี้ได้ผ่านพ้นไปแล้ว ปรากฏว่า หน่วยงานของรัฐบาลและ เอกชนได้ให้ความ สนใจที่จะหาหนทางแก้ไขและป้องกันปัญหาสิ่งแวดล้อมในปัจจุบันมากขึ้นกว่าเดิม

แนวทางในการแก้ไขและป้องกันปัญหาสิ่งแวดล้อมนั้น มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยตรง ได้แก่ กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวง เกษตรและสหกรณ์ และสำนักงานคณะกรรมการ สิ่งแวดล้อมแห่งชาติทำหน้าที่อยู่โดยตรง แต่อย่างไรก็ตาม การแก้ไขและป้องกันปัญหา สิ่งแวดล้อมจะไม่ เป็นผลสำเร็จสมบูรณ์ด้วยหน่วยงานดังกล่าวนี้เท่านั้น แต่จะต้องอาศัยความ ร่วมมือจากหน่วยงานอื่น ๆ และประชาชนทุก ๆ คนด้วย ดังที่ เย็นใจ เลหาวิช (2520: 3) กล่าวว่า "ปัญหาสิ่งแวดล้อม เกิดจากคน ดังนั้นการแก้ไขและป้องกันปัญหาจึงต้องใช้คน เป็น ศูนย์กลางและการศึกษา เป็นมาตรการสำคัญที่สุดในการแก้ปัญหา เพราะจะช่วยปลูกฝังความ เชื่อ เจตคติและค่านิยม ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญของการตัดสินใจและการแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ของคน" ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความจำเป็นของการให้การศึกษาในด้านนี้แก่ประชาชน เพื่อจะได้มีส่วนร่วม ในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม ดังที่ วินัย วีระวัฒนานนท์ (2532: 30) ได้กล่าวว่า

...การศึกษาสามารถจะช่วยแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมได้ในที่สุด การแก้ไขปัญหา สิ่งแวดล้อมศึกษาด้วยเทคโนโลยีจะทำได้เพียงระดับหนึ่ง และมีข้อจำกัด ในการใช้คือ ต้องลงทุนและเกิดผลกระทบอื่น ๆ ตามมา เช่น การขจัด น้ำเสีย หรือปัญหามลภาวะทั้งหลาย เราต้องลงทุนสร้าง เครื่องมือมาบำบัด น้ำเสีย เมื่อต้องลงทุนเราก็ต้องดึงทรัพยากรมาใช้มากขึ้น เพื่อเพิ่มผลผลิต ทำให้เกิดผลกระทบหลายอย่างตามมา แต่การศึกษาจะช่วยได้เพราะการศึกษา ช่วย เปลี่ยนพฤติกรรม เปลี่ยนความคิดของคนไม่ยึด เกาะอยู่กับสิ่งที่เคยทำมา แต่อดีต...

จากแนวทางดังกล่าวจะ เห็นได้ว่าการให้การศึกษาในเรื่องสิ่งแวดล้อมนั้น จำ เป็น และมีความสำคัญมากในการที่จะให้ความรู้ ปลูกฝังพฤติกรรม เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่ถูกต้องแก่ ประชากรของประเทศ กระทรวงศึกษาธิการได้ เห็นความสำคัญของ เรื่องนี้จึงได้มีการพิจารณา และบรรจุหลักสูตรวิชาทางด้านสิ่งแวดล้อมไว้ในหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 หลักสูตร มัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 และหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 การให้การศึกษาทางด้านสิ่งแวดล้อมในระดับมัศึกษานั้น มีทั้งการบูรณาการเนื้อหาทางด้าน สิ่งแวดล้อมไว้ในรายวิชาบังคับทางสังคมศึกษา นอกจากนั้นยังมีรายวิชาเลือกสังคมศึกษาใน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ที่เน้นเนื้อหาทางด้านสิ่งแวดล้อมโดยตรง คือ รายวิชา ส 051

การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และยังได้จัดไว้เป็นรายวิชาเลือกในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย อีก 2 วิชาคือ รายวิชา ส 081 พลังงานกับสิ่งแวดล้อม และรายวิชา ส 082 ประชากรกับคุณภาพชีวิต การที่บรรจุรายวิชาดังกล่าว เข้าไว้ในหลักสูตรระดับต่าง ๆ นั้น ก็เพื่อให้ทันกับเหตุการณ์และสอดคล้องกับสภาพปัญหาของสังคมในปัจจุบัน

ในการจัดการเรียนการสอนนั้น ปัญหาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมอาจนำมาสอนได้โดยตรง หรือโดยสอดแทรกด้วยการบูรณาการ เข้าไปในวิชาต่าง ๆ แต่วิชาที่มีบทบาทมากที่สุดวิชาหนึ่ง ในการส่งเสริมให้นักเรียนได้ตระหนักในความสำคัญ เห็นคุณค่า และมีทัศนคติที่ดีเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม คือ วิชาสังคมศึกษา และวัฒนธรรม ซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อที่จะพัฒนาพลเมืองหรือสมาชิกของสังคม ให้มีคุณภาพ และใช้ปัญญาเพื่อแก้ไขปัญหาคงคนและสังคม ดังเช่นที่ ลาวัวณีย์ วิทยายุทธภูมิล (2519: 79) ได้กล่าวว่า "ปัญหาภาวะแวดล้อม เป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับพลเมืองทุกคน จึงเป็นสิ่งที่น่าจะต้องนำ เข้าสอนในวิชาสังคมศึกษามากที่สุด เพราะเป็นการสนับสนุนการเรียนรู้ ที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาทางสังคมที่เป็นจริงด้วย" ซึ่งเป็นความเห็นที่ตรงกับ เคนเวอร์ธีย์ (Kenworthy 1962: 3) ซึ่งให้คุณค่าของวิชาสังคมศึกษาไว้ว่า "วิชาสังคมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา เป็นวิชาที่ช่วยให้ เด็กมีความ เข้าใจถึงมนุษย์และความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม และความ เป็นอยู่ของมนุษย์ชาติอื่น ๆ โดยคาดหวังที่จะให้ เด็กนักเรียน เป็นสมาชิกที่ดีของกลุ่ม"

ปัจจุบัน เรายอมรับความสำคัญของการสอนให้นักเรียน เกิดการ เรียนรู้มโนทัศน์ (Concept) และหลักการ (Generalization) เพราะการที่นักเรียนมีมโนทัศน์ในเรื่องที่ เรียนแล้ว ย่อมจะทำให้ลดสิ่งที่จะต้องจดจำรายละเอียดลงได้มาก การที่มีมโนทัศน์ในเรื่องที่เรียนก็ เป็นการแสดงว่าผู้เรียนมีความ เข้าใจในเรื่องนั้นอย่างแน่ชัด มีความ เข้าใจอย่างมีระบบ และสามารถนำมาใช้ในการแก้ปัญหาหรือสามารถ เข้าใจสภาพความเป็นไปได้ในสังคม

ด้วยเหตุนี้ มโนทัศน์และหลักการจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อกระบวนการคิดในวิชาสังคมศึกษา ซึ่ง นาดยา ภักธแสงไทย (2525: 104 - 105) ได้กล่าวถึงความสำคัญของมโนทัศน์และหลักการสรุป ได้ดังนี้

1. กิจกรรมการเรียนรู้อย่างมีความคิดรวบยอดในวิชาสังคมศึกษาช่วยให้ผู้เรียนมีความสามารถจัดทำสิ่งแวดล้อมได้ง่าย และมีมาตรฐานขึ้น เพื่อทำให้ผู้เรียนมองเห็นสิ่งต่าง ๆ ที่เรียนอย่างมีความหมายและความเที่ยงตรงได้ง่ายและชัดเจนยิ่งขึ้น

2. มโนทัศน์ ในวิชาสังคมศึกษาช่วยให้ความสามารถในการสร้างสื่อสารติดต่อ และความเข้าใจ ความเป็นจริงของสังคมมากขึ้น เพื่อนำมโนทัศน์นี้ไปสัมพันธ์กับมโนทัศน์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกัน

3. มโนทัศน์ ในวิชาสังคมศึกษาช่วยให้ผู้เรียนมีอิสระในการคิดและแสดงความคิดเห็น จากสิ่งที่จำกัดไปยังสิ่ง เฉพาะอย่างทำให้สามารถคิดและ เรียนรู้จากสื่อที่เป็นนามธรรมได้ในรูปของ รูปธรรม

การที่จะจัดการ เรียนการสอนวิชาสิ่งแวดล้อมให้บรรลุผล ซึ่งจะเป็นหนทางหนึ่งที่จะ ช่วยแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมในปัจจุบันน่าจะเป็นผลสืบ เนื่องจากความรู้ และความเข้าใจมโนทัศน์ สิ่งแวดล้อมศึกษาที่นักเรียนได้รับจากครูผู้สอนโดยตรง ซึ่งครูผู้สอนนับว่ามีบทบาทสำคัญที่สุด ดังที่ นีมานวล ทศวัฒน์ (2526: 59) ได้สรุปเกี่ยวกับสมรรถภาพทางการสอนของครูสังคมศึกษาไว้ ตอนหนึ่งว่า จะต้องสามารถสร้างแนวคิดหรือความคิดรวบยอดจากบทเรียนได้ และส่งเสริมให้นักเรียนสามารถสรุปแนวคิดได้ด้วยตนเอง ซึ่งถ้านักเรียนมีความคิดรวบยอดได้เร็วก็จะช่วยให้ เข้าใจ เนื้อหาวิชาที่เรียนได้ดีขึ้น (สันต์ ธรรมบำรุง 2523: 79) การที่จะทำให้นักเรียน สามารถสรุปแนวคิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมได้ดีนั้น ครูผู้สอนจึงจำเป็นต้องเป็นผู้ที่สามารถสร้าง มโนทัศน์สิ่งแวดล้อมศึกษาด้วยตนเอง เพื่อนำไปแนะนำ หรือส่งเสริมให้นักเรียน เกิดมโนทัศน์ขึ้น ด้วยได้

สำหรับระดับชั้นเรียนที่จะจัดการ เรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษานั้น ควรเริ่มตั้งแต่ ระดับประถมศึกษา และเน้นหนักในระดับมัธยมศึกษา เพราะนักเรียนในระดับมัธยมศึกษา มีความเจริญทางร่างกายและระดับสติปัญญา ตลอดจนวุฒิภาวะพอที่จะ เรียนรู้ถึงปัญหาของสิ่งแวดล้อม และผลกระทบที่มีต่อสังคมได้เป็นอย่างดี ดังจะเห็นได้จากการที่หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 และหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 ได้บูรณาการเนื้อหา ทางด้านสิ่งแวดล้อม เข้าไว้ในรายวิชาบังคับทางสังคมศึกษา และกำหนดให้มีวิชาที่เกี่ยวข้อง โดยตรงในรายวิชาเลือก ฉะนั้นผู้ที่มีบทบาทต่อภาระหน้าที่อันสำคัญยิ่งในการให้ความรู้ ตลอดจน การปลูกฝัง เจตคติที่ดีต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้เกิดแก่เยาวชน เหล่านี้ก็คือครู โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือ ครูสังคมศึกษาในระดับมัศึกษานั้นเอง

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยซึ่ง เป็นครูสังคมศึกษาจึงสนใจที่จะศึกษามโนทัศน์สิ่งแวดล้อมศึกษาของ

ครูสังคมนาศึกษาระดับมัธยมศึกษาที่ทำการสอนอยู่ในโรงเรียนมัธยมศึกษาทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคว่ามีโน้ตสนั้สิ่งแวดล้อมศึกษาเป็นอย่างไร เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาครูสังคมนาศึกษา เพื่อสอนสิ่งแวดล้อมศึกษาในวิชาสังคมนาศึกษา อันจะนำไปสู่การพัฒนานักเรียนให้เกิดความรู้ ความเข้าใจและเจตคติที่ดี เพื่อที่จะได้เกิดความคิดสร้างสรรค์และเข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษามโนทัศนั้สิ่งแวดล้อมศึกษาของครูสังคมนาศึกษาในระดับมัธยมศึกษา
2. เพื่อ เปรียบ เทียบมโนทัศนั้สิ่งแวดล้อมศึกษาของครูสังคมนาศึกษา ระดับมัธยมศึกษาที่ทำการสอนในโรงเรียนที่อยู่ในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค
3. เพื่อ เปรียบ เทียบมโนทัศนั้สิ่งแวดล้อมศึกษาของครูสังคมนาศึกษา ระดับมัธยมศึกษาที่มีประสบการณ์การสอนแตกต่างกัน
4. เพื่อ เปรียบ เทียบมโนทัศนั้สิ่งแวดล้อมศึกษาของครูสังคมนาศึกษา ระดับมัธยมศึกษาที่มีพื้นฐานการศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมศึกษาที่แตกต่างกัน

สมมติฐานในการวิจัย

ความแตกต่างกันของภูมิลาเนาหรือสภาพแวดล้อมของท้องถิ่นที่อยู่อาศัยนั้น ส่งผลให้เกิดความรู้ความเข้าใจต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกันออกไปด้วย ดังที่ ณรงค์ ศรีสนิท (2524: ก) ได้วิจัยเรื่อง "ความรู้และเจตคติต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมของนักศึกษาวิทยาลัยครูส่วนกลาง" พบว่า นักศึกษาที่มีภูมิลาเนาอยู่ในกรุงเทพมหานคร มีความรู้มากกว่านักศึกษาที่มีภูมิลาเนาอยู่ในภาคอื่น ๆ นอกจากนั้น รามพร ลุ่นวรรณธรรม (2525 : ง - จ) ทำการวิจัยเรื่อง "ความรู้และความเข้าใจทางจริยธรรมเกี่ยวกับพฤติกรรมต่อสิ่งแวดล้อมของครูและผู้ปกครอง" ได้พบว่า ตัวแปรต่าง ๆ ซึ่งได้แก่ ภูมิภาค สภาพความเป็นเมืองมีผลต่อความรู้ความเข้าใจทางจริยธรรมต่อสิ่งแวดล้อมของกลุ่มตัวอย่าง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งยอมแสดงให้เห็นว่า สภาพแวดล้อมของท้องถิ่นของโรงเรียนที่ครูทำการสอนอยู่นั้นมีอิทธิพลต่อความรู้ ความเข้าใจ ตลอดจนพฤติกรรมต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งหมายถึงว่ามีผลต่อมโนทัศนั้สิ่งแวดล้อมศึกษาของครูด้วย

สิริ เจษฎ์ รัตนจรณะ (2523: 64) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความรู้ เจตคติของ ผู้สอนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สายสามัญในกรุงเทพมหานคร เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมศึกษา" พบว่าผู้สอนที่มีวุฒิแตกต่างกัน มีความรู้แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และ ครูที่มีจำนวนปีสอนแตกต่างกัน มีความรู้แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ด้วย

จากแนวคิดและรายงานการวิจัยข้างต้น ผู้วิจัยจึงตั้งสมมติฐานในการวิจัยครั้งนี้ว่า

1. ครูสังคมศึกษาที่ทำการสอนในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคมีมโนทัศน์สิ่งแวดล้อมศึกษาแตกต่างกัน
2. ครูสังคมศึกษาที่มีประสบการณ์การสอนแตกต่างกัน มีมโนทัศน์สิ่งแวดล้อมศึกษาแตกต่างกัน
3. ครูสังคมศึกษาที่มีพื้นฐานการศึกษาวิชาสิ่งแวดล้อมศึกษาแตกต่างกัน มีมโนทัศน์สิ่งแวดล้อมศึกษาแตกต่างกัน

ขอบ เขตการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นครูสังคมศึกษาที่สอนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และตอนปลายในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ เขต กรุงเทพมหานคร และในส่วนภูมิภาค ปีการศึกษา 2533

ข้อดกลง เบื้องต้น

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยถือว่าครูสังคมศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างประชากรได้ทำแบบสอบถามมโนทัศน์สิ่งแวดล้อมศึกษา ได้เต็มความสามารถ

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

1. มโนทัศน์สิ่งแวดล้อมศึกษา หมายถึง แนวความคิดหรือโนภาพซึ่งแสดงถึง ความรู้ ความ เข้าใจของบุคคล เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมศึกษา ซึ่งวัดได้จากคะแนนแบบสอบถามมโนทัศน์สิ่งแวดล้อมศึกษา

2. สิ่งแวดล้อมศึกษา หมายถึง

2.1 ความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในเรื่อง ชีวาลัยและระบบนิเวศ มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม ปัญหาสิ่งแวดล้อม จริยธรรมและการตัดสินใจทางสิ่งแวดล้อม

2.2 กระบวนการทางการศึกษา ที่ครูจะจัดการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษา ให้บรรลุเป้าหมาย อันรวมถึงหลักสูตร วิธีการสอน สื่อการสอน การวัดผลและประเมินผล ตลอดจนกิจกรรมเสริมหลักสูตรต่าง ๆ

3. ครูสังคมศึกษา หมายถึง ครูชายและหญิงที่สอนวิชาสังคมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ปีการศึกษา 2533

4. โรงเรียนมัธยมศึกษา หมายถึง โรงเรียนที่เปิดสอนในระดับชั้นมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งแบ่งศึกษาเป็น 2 กลุ่มคือ โรงเรียนมัธยมศึกษาในส่วนกลาง และโรงเรียนมัธยมศึกษาในส่วนภูมิภาค

5. ประสบการณ์การสอน หมายถึง จำนวนปีหรือระยะเวลาที่ครูสังคมศึกษาได้ทำการสอนโดยกำหนดไว้ 3 กลุ่ม คือ

5.1 ประสบการณ์การสอน 1 - 5 ปี

5.2 ประสบการณ์การสอน 6 - 10 ปี

5.3 ประสบการณ์การสอน 11 ปีขึ้นไป

6. พื้นฐานการศึกษาวิชาสิ่งแวดล้อมศึกษาของครูสังคมศึกษา หมายถึง การศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมในวิชาต่าง ๆ จากระดับอุดมศึกษาตามหลักสูตร และการเข้ารับการฝึกอบรมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมศึกษาของครูสังคมศึกษา ระหว่างปฏิบัติงานเป็นครูประจำการ ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้คือ

6.1 กลุ่มที่ศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมในระดับอุดมศึกษาน้อยกว่า 5 รายวิชา และไม่เคยเข้ารับการฝึกอบรมสิ่งแวดล้อมศึกษา

6.2 กลุ่มที่ศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมในระดับอุดมศึกษาน้อยกว่า 5 รายวิชา และเคยเข้ารับการฝึกอบรมสิ่งแวดล้อมศึกษา

6.3 กลุ่มที่ศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมในระดับอุดมศึกษา 5 รายวิชาขึ้นไป และไม่เคยเข้ารับการฝึกอบรมสิ่งแวดล้อมศึกษา

6.4 กลุ่มที่ศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมในระดับอุดมศึกษา 5 รายวิชาขึ้นไป และเคยเข้ารับการฝึกอบรมสิ่งแวดล้อมศึกษา

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เป็นแนวทางสำหรับครูสังคมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาในการพัฒนาตนเองเกี่ยวกับนิทัศน์สิ่งแวดล้อมศึกษา
2. เป็นแนวทางสำหรับสถาบันครูศึกษาและผู้จัดการหลักสูตรในการจัดฝึกอบรมเพื่อพัฒนานิทัศน์สิ่งแวดล้อมศึกษาแก่ครูสังคมศึกษา
3. เป็นแนวทางสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม ได้นำผลการวิจัยไปปรับปรุงคู่มือการให้ความรู้ในด้านสิ่งแวดล้อมแก่ครูสังคมศึกษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
4. เป็นพื้นฐานในการค้นคว้าวิจัยที่เกี่ยวข้องต่อไป